

תנאי בקנין כסףבכורות י"ג א'

(א) גמ' - אמר רבי יצחק וכו' ישראל שנתן מעות לעכו"ם בבהמתו בדיניהם וכו' ועכו"ם וכו'. עי' ברש"י דבדיניהם היינו דדיינינן להו בדיניהו, וכ"כ ברבינו גרשום, ועי' במהריט"א פ"ב אות י"ז סק"ח דהק' אמאי לא פי' דכוונת הגמ' מיירי דהתנה ישראל הלוקח דיהא הקנין כדיניהם בכסף, ולכך הוא חייב בבכורה.

ובתו' ב"ב נ"ד ב' הק' אמאי קנה ישראל הא הרגילות לקנות ע"י משיכה, ואין ישראל קונה עד שימשוך, כמבואר בגמ' שם לענין כסף ושטר, ותי' "דהתם בדיניהם קאמר" וביאר במהריט"א שם דכוונתם דמיירי בהתנה דיהא הקנין כמו בדיניהם, וזה גופא כוונת הברייתא בדיניהם, דהתנו לקנות כמו בדיניהם, אבל בלא התנו כיון דהמנהג לקנות במשיכה אינו קונה אלא במשיכה.

(ב) בשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' רכ"ה כתב דלמאי דקיי"ל דגוי קונה רק במשיכה, מ"מ בזמן הזה דבדיניהם קונים בכסף, אף ישראל הקונה מגוי קונה בכסף לחוד, דלא גרע מסטומתא דמחמת המנהג מהני הקנין אצל ישראל בישראל, וכ"ש ישראל מגוי, והק' הרמב"ן דא"כ אמאי מבואר בגמ' דישאל שקנה מגוי דיינינן להו בדיניהו ולכך קונה בכסף, והא המנהג לקנות במשיכה, ותי' הרמב"ן דצ"ל דלא היה מנהג ידוע, וזה כדעת תו' דכל דאיכא מנהג אינו קונה אלא כפי המנהג.

(ג) ועוד תי' הרמב"ן [כן הוא הגרסא בכת"י, וכן הוכיח בבה"ל סי' תמ"ח ס"ג ד"ה בדבר [בסוה"ד] מהמשך דברי הרמב"ן] דלר"ל כיון דמדאור' ישראל קונה מגוי בכסף, משו"ה כל דשילם ישראל כסף לגוי חייב בבכורה, וכמו"כ היכא דהגוי שילם לישראל, אעפ"י דדרכם לקנות במשיכה, מ"מ כיון דהישראל קיבל את הכסף נסתלק הישראל מהבהמה ופטור מבכורה, והוסיף הרמב"ן דלריו"ח דגוי במשיכה, אם הישראל שילם לגוי על הבהמה אינו מתחייב בבכורה כיון דדינו במשיכה, ואעפ"י דהמנהג בכסף ויצאה הבהמה מרשות הגוי, מ"מ לא נכנסת הבהמה לרשות הישראל אלא בקנין דאור', ואינו חייב בבכורה, אולם מ"מ מחייבים את הגוי ליתן את הבהמה לישראל, כיון דדנים לפי דיניהם, עכתו"ד הרמב"ן.

והנה לא נתבאר להדי' להרמב"ן מה הדין לריו"ח באופן דהישראל מכר את הבהמה לגוי ושילם הגוי ועדיין לא משך, ובפשוטו כיון דמדאור' דינו במשיכה, אין הישראל מסתלק מהבהמה עד שהגוי ימשוך, ויהא הישראל עדיין חייב בבכורה.

ועי' במחנ"א קנין מעות סי' ח' דלמד מדברי הרמב"ן לכל המטלטלין, דבשילם הישראל דמים קנה כיון דהמנהג לקנות בכסף, אולם בשילם הגוי, עדיין המטלטלין ברשות הישראל, ויכול לחזור בו, כיון דדיינינן בדיני ישראל, [וצ"ל דאעפ"י דכתב המחנ"א דבשילם הישראל קנה, אין כוונתו דבאמת קנה, וכמבואר ברמב"ן, אלא כוונתו כיון דהגוי נסתלק, ומחייב הגוי להעמידו לישראל כיון דבדיניהם הישראל קנה, משו"ה חשיב דהישראל קנה].

וצ"ב החילוק בין הגוי לישראל, אמאי לגבי הגוי דנין לפי המנהג, ולגבי הישראל דנין כפי הדין.

(ד) והנה במחנ"א קנין מעות סי' ט' הביא להראשונים דהרוצה להקנות בהמה לגוי כדי לפוטרה מבכורה יעשה קנין מעות וקנין משיכה, ותמה המחנ"א אמאי לא כתבו דיתנה עם הגוי דיקנה במשיכה או בדמים כמבואר בגמ' בבכורות י"ג ב'.

ובהג"ה מבנו של המחנ"א בעל הקרמ"ר השיג עליו דהא מבואר ברמב"ן דלגבי ישראל לא אזלי' בתר המנהג אלא בתר הדין, וא"כ ה"ה דלא יועיל תנאי לקנות בכסף או במשיכה אלא צריך לקנות כפי עיקר הדין, ולכך בעי' לב' הקנינים כיון דמספק"ל אי קיי"ל כריו"ח או כר"ל, ולר"ל אף יתנה דימכור לגוי במעות, עדיין לא נפיק הבהמה מרשות ישראל עד שימשוך הגוי, ולריו"ח לא מהני תנאי, ולא יועיל משיכה עד שישלם לישראל, [ובקרמ"ר פ"א מזכיה הי"ד גרס בדברי הרמב"ן "ואין לומר" ומה"ט כתב דאינו מבין מה דהגיה בדברי המחנ"א, ע"ש באריכות בכל דבריו]. ועי' במהריט"א פ"ב אות י"ז סק"ז דהק' על הקרמ"ר דלא דמי מנהג לתנאי, דבשלמא לגבי מנהג י"ל דהמנהג היה רק לגבי גוי הקונה מגוי, ולא היה מנהג בישראל הקונה מישראל, ומשו"ה בגוי הקונה מישראל, אין דנין לגבי איסור בכורה לפי המנהג, אלא כדין תורה ועדיין הוא חייב בכורה כ"ז שלא משך הגוי, ורק כלפי חיוב הגוי בהעמדת המקח שהוא לזכות את ישראל, דנין כדיניהם, אבל כל שהתנה להדי' שפיר מהני, עכתו"ד. ומבואר מהמהריט"א דטעמו של הרמב"ן דכיון דליכא מנהג בישראל מישראל, משו"ה דנין לגבי איסור בכורה כדין התורה, וע"ע בבה"ל סי' תמ"ח ס"ג ד"ה בדבר [בסוה"ד] דכתב דכוונת הרמב"ן דלענין מצוות להתחייב כגון להתחייב בכורה שהוא דאו' אינו מתחייב עד דקני כדין דאו'. אולם לכאו' מדברי המחנ"א הנ"ל בסי' ח' מבואר דאינו כן, דהא מיירי התם לגבי מטלטלין, ומ"מ כתב דיש חילוק בין ישראל לנכרי, וצ"ב סברת החילוק.

בכורות י"ג ב'

(גמ' הב"ע שקיבל עליו לדון בדיני ישראל. ומבואר דלר"ל מהני קבלת עכו"ם לדון בדיני ישראל ויקנה הגוי במשיכה.

(והנה בב"י סי' קצ"ח כתב דבהתנו שיגמר הקנין במעות, מכרן קיים, ודימה את זה להא דמבואר בקידושין כ"ו א' דאי אמר בעינא בכספא קנה, ובדרכ"מ תמה דשאני התם דאינו אלא משום דהמנהג לכתוב שטר, ולכך בהתנה להדי' מהני, אבל הכא דביטלו קנין כסף, מהיכ"ת דיוכל להתנות, אולם כתב דמ"מ מסברא שפיר יכול להתנות כיון דעיקר התקנה היה לטובת הלוקח, מהני תנאו מדין אי אפשרי בתקנ"ח, וכ"כ הב"ח שם, וברמ"א שם סוף סעיף ה' פסק כהב"י, ובש"ך ס"ק י' תמה דשאני התם דמדינא כסף קונה אלא דבמקום שכותבין שטר לא סמכ"ד, אבל היכא דהתנה הרי סמכ"ד, אבל הכא כיון דביטלו לקנין כסף לא פלוג רבנן, ואף דהתנה הרי מתנה על מה שאמרו חכמים לכו"ע תנאו בטל, כיון דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ועוד הק' דמהיכ"ת דיועיל תנאי לעשות קנין מדבר שאינו קנין.

ובש"ך הביא ראיה מדברי הריטב"א קידושין כ"ה ב' דכתב דהיכא דאמרו חכמים על קנין מהקנינים שאינו קונה, אעפ"י דהתנה לא מהני, וחילק מההיא דקידושין דמהני פריש, משום דסמכ"ד, והנה עיקר דברי הריטב"א שם מיירי על משיכה ברה"ר ומסירה ברה"י, דלא מהני בהו תנאי, ובמחנ"א קנין מעות סי' א' דחה דשאני התם דחכמים לא תקנו להנך קנינים אלא משיכה לסימטה ומסירה ברה"ר, אבל הכא הרי קנין כסף הוא קנין גמור, אלא דתקנו לטובתו של לוקח, וכיון דהתנה מהני מדין א"א בתקנ"ח.

אולם נראה דהש"ך הוכיח מסתימת לשונו של הריטב"א דמשמע דהוא כלל לכל הקנינים, ועי' ברמ"א סעיף ט' דהביא מהר"ן בקידושין דלא מהני תנאי על מסירה ומשיכה במקום שאין קנין, ובביאור הגר"א ס"ק י"ד העיר דזה סותר לדברי הרמ"א הכא דמהני תנאי בקנין כסף, [ויש לדייק קצת בלשון הש"ך דהביא מדברי הריטב"א ולא הביא לדברי

הר"ן דהובא הרמ"א להלן סעיף ט', ולהנ"ל א"ש דבאמת ידע הש"ך מחילוק המחנ"א, אלא דהוכיח רק מסתימת לשונו של הריטב"א].

(והנה בהא דמשיכה לא מהני ברה"ר ביאר הר"ן שם משום דמשיכה היינו הכנסה לרשותו, וטעמא דלא מהני מסירה בסמטה, ביאר הר"ן או משום דמשיכה עדיפא, והרי בסמטה מצי למיעבד משיכה, או משום דכיון דכל אחד מצי להניח בה פירותיו, הרי כיון דקדם המוכר והניח בה כליו הרי זכה באותו מקום, והוי מסירה ברשות מוכר דודאי לא מהני כיון דרשות המוכר מבטל תפיסתו, והנה לענין משיכה מוכן חילוק המחנ"א דלא שייך התם תנאי כיון דאינו מכניסו לרשותו, אולם לענין מסירה הרי תלוי בב' הפי', דאי נימא כטעם ב' הרי שפיר לא שייך בזה תנאי, אולם לטעם קמא צ"ב מ"ש דקנין כסף דמהני תנאי לקנין מסירה דלא מהני תנאי, ובאמת דבלשון הר"ן בסו"ד דכתב דלא מהני תנאי הזכיר לטעם ב'.

(ובקצוה"ח סק"ג כתב להוכיח מסוגיין דכמו דמהני לר"ל תנאי של הגוי דיקנה במשיכה, ומשום דהוי קנין בשום מקום, ה"ה דמהני תנאי של הישראל לקנות בכסף כיון דהוי קנין בקרקע וכן בגוי לחלק מהפוסקים, ותמה על הש"ך דפסק דלא מהני תנאי, וכמו"כ הובא לעיל קו' המחנ"א קנין מעות סי' ט' אמאי הראשונים הוצרכו לומר לגבי קנין בכורה דיועיל תנאי, [אולם הקצוה"ח נקט דמהני תנאי מחמת דמצינו לקנין זה במקו"א, אבל המחנ"א קנין מעות סי' א' נקט דהוא רק מדין א"א בתקנ"ח].

(ובחזו"א בכורות סי' י"ח סק"ה כתב לתרץ דכוונת הגמ' דהגוי מוחל על שכותו בדין ישראל לתובעו, ולכך אם משך ובא הגוי לתובעו אינו יכול, ונסתפק החזו"א אם יוכל להשתמש בו או לא,

(ולכאו' יש מקום לחלק